

کتاب‌شناسی توصیفی روان‌شناسی دین

ابوالفضل ابراهیمی

با نظارت علمی:

رحیم نارونی نصرانی

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۹۶

سرشناسه	: ابراهیمی، ابوالفضل، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: کتاب‌شناسی توصیفی روان‌شناسی دین؛ ابوالفضل ابراهیمی؛ با نظارت علمی رحیم نارویی نصرتی.
مشخصات نشر	: قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، انتشارات، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۴۱۶ ص.
فروست	: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)؛ ۱۳۹۳. روان‌شناسی؛ ۱۰۸.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۴-۱۴۰-۷
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا.
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: روان‌شناسی مذهبی - کتابشناسی.
موضوع	: Psychology, Religious -- Bibliography
شناسه افزوده	: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، انتشارات.
رده‌بندی کنگره	: ۲۷۲۰۴ / م
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷۴۸۵ / ۰۱۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۰۱۲۱۴۱

شماره ردیف ۱۳۷۳
شماره موضوعی روان‌شناسی-۱۰۸
۱۳۹۶-۱۰۴

■ کتاب‌شناسی توصیفی روان‌شناسی دین

- مؤلف: ابوالفضل ابراهیمی
- ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- چاپ: پایپروس
- نوبت و تاریخ چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۶
- شمارگان: ۳۰۰
- قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

- دفتر مرکزی: قم، خیابان شهدا، کوی ممتاز، پلاک ۳۸
- تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۲۲۲۶
- شعبه تهران: خیابان انقلاب، بین خیابان ۱۲ فروردین و شهید منیرى جاوید، ساختمان شماره ۳۱۰، طبقه سوم، واحد ۱۱۲
- تلفن و نمابر: ۰۲۱-۶۶۴۴۶۱۲۱
- شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۳۶۲۹

فهرست مطالب

۱۳.....	مقدمه معاون پژوهش
۱۷.....	مقدمه

بخش اول: روان‌شناسی دین و معنویت

۲۳.....	منابع فارسی
۲۳.....	اسلام و روان‌شناسی
۲۵.....	انگیزش و هیجان؛ نظریه‌های روان‌شناسی دینی
۲۷.....	درآمدی بر روان‌شناسی دین
۳۰.....	روان‌شناسی از دیدگاه دانشمندان مسلمان
۳۲.....	روان‌شناسی اسلامی
۳۳.....	روان‌شناسی دین از دیدگاه ویلیام جیمز
۳۵.....	روان‌شناسی، دین و معنویت
۳۸.....	فروید، یونگ و دین
۴۱.....	قرآن و روان‌شناسی
۴۳.....	نگاهی به روان‌شناسی اسلامی
۴۵.....	منابع انگلیسی
۴۵.....	A brief introduction to the psychology of religion
۴۷.....	A psychology of ultimate concern: Erik H. Erikson's contribution to the psychology of religion
۴۹.....	Advances in the psychology of religion
۵۱.....	An approach to the psychology of religion

۵۲	 An Introduction to Psychology of Religion
۵۶	 An Introduction to the Psychology of Religion
۵۷	 APA Handbook of Psychology, Religion, and Spirituality
۶۴	 Aspects in contexts: Studies in the history of psychology of religion
۶۶	 Attachment, evolution, and the psychology of religion
۷۰	 Autobiography and the psychological study of religious lives
۷۳	 Belief and unbelief: Psychological perspective
۷۶	 Current perspectives in the psychology of religion
۸۰	 Encyclopedia of Psychology and Religion
۸۲	 Existential and Spiritual Issues in Death Attitudes
۸۶	 Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality
۹۳	 Hermeneutical approaches in psychology of religion
۹۵	 Invitation to the psychology of religions
	Judeo-Christian Perspectives on Psychology: Human Nature, Motivation, and
۹۷	 Change
	One hundred years of psychology and religion: Issues and trends in a century
۱۰۱	 long quest
	Principles of Psychology in Religious Context: Psychological and Spiritual Origins of
۱۰۵	 Human Behavior
۱۰۸	 Psychohistory in psychology of religion: Interdisciplinary studies
۱۱۰	 Psychological Theories of Religion
۱۱۲	 Psychology and religion
۱۱۳	 Psychology and Religion: eight points of view
۱۱۵	 Psychology and religion: An introduction
۱۲۰	 Psychology and Religion: Classical Theorists and Contemporary Developments
۱۲۱	 Psychology of Religion
۱۲۲	 Psychology of Religion
۱۲۶	 Psychology of Religion: Autobiographical Accounts

۱۲۸	Psychology of religion: Classic and contemporary views
۱۳۲	The psychology of religion: Theoretical approaches
۱۳۶	Psychology of religion: Personalities, problems, possibilities
۱۴۱	Psychology, Religion, and Spirituality
۱۴۵	Psychology, Religion, and the Nature of the Soul: A Historical Entanglement
۱۴۷	Psychotherapy and Religious Values
۱۴۹	Religion and Psychology, Research Progress
۱۵۲	Recent Religious Psychology: A Study in the Psychology of Religion
۱۵۴	Religion and psychology: Mapping the terrain
۱۵۸	Religion and Psychology: New Research
۱۶۱	Religion and the Individual: A Social-Psychological Perspective
۱۶۴	Religion, belief and unbelief: A psychological study
۱۶۶	Religion, Personality, and Social Behavior
۱۶۹	Religion, Society, and Psychoanalysis
۱۷۳	The Oxford Handbook of Psychology and Spirituality
۱۸۲	The Psychological Roots of Religious Belief: Searching for Angels and the Parent-God
۱۸۴	The Psychology of Prayer: A Scientific Approach
۱۸۶	The Psychology of Religion
۱۸۷	The Psychology of Religion: a short introduction
۱۹۰	The psychology of religion: An empirical approach
۱۹۵	The psychology of religious behavior, belief, and experience
۱۹۷	The psychology of religious belief
۱۹۹	The Psychology of Religious Experience
۲۰۰	The psychology of religious fundamentalism
۲۰۲	The psychology of spirituality: an introduction
۲۰۴	The religious function of the psyche
۲۰۶	The social psychology of religion

- ۲۱۰ Theology and psychology
 ۲۱۲ Towards Cultural Psychology of Religion
 ۲۱۵ Why psychology needs theology: A radical reformation perspective

بخش دوم: تحول دین‌داری

- منابع انگلیسی
 ۲۱۹ Christian Perspectives on Human Development
 ۲۲۲ Encyclopedia of spiritual development in childhood and adolescence
 ۲۲۳ Human development and faith: Life-cycle stages of body, mind and soul
 ۲۲۷ Imagining the impossible: Magical, scientific, and religious thinking in children
 ۲۳۰ Psychological studies on spiritual and religious development
 ۲۳۱ Religion and spirituality in the life cycle
 ۲۳۴ Religious development in childhood and adolescence
 ۲۳۶ Religious development in childhood and youth: An empirical study
 ۲۳۷ Stages of Faith and Religious Development: Implications for Church, Education and Society
 ۲۳۸ Stages of faith: The psychology of human development and the quest for meaning
 ۲۴۰ Handbook of Spiritual Development in Childhood and Adolescence
 ۲۴۵ The image of God and the psychology of religion

بخش سوم: دین، بهداشت و سلامت روان

- منابع فارسی
 ۲۵۱ آیا دین برای سلامتی شما سودمند است؟
 ۲۵۳ بهداشت روان و نقش دین
 ۲۵۵ بهداشت روانی با نگرش به منابع اسلامی
 ۲۵۷ بهداشت روانی در اسلام

۲۵۹	خدا و اضطراب مرگ) (پژوهشی روان‌شناختی درباره‌ی دل‌بستگی به خدا، تصویر ذهنی از
۲۶۰	قرآن و بهداشت روان
۲۶۲	منابع انگلیسی
۲۶۲	Aging and God: Spiritual Pathways to Mental Health in Midlife and Years Later
۲۶۵	Faith and health: Psychological Perspectives
۲۶۹	Faith and mental health: religious resources for healing
۲۷۲	God, faith, and health: Exploring the spirituality-healing connection
۲۷۵	Handbook of religion and mental health
۲۸۰	Mental Health and Spirituality in Later Life
۲۸۳	Religion and Mental Health
۲۸۷	Religion, psychopathology and coping
۲۹۱	The psychology of religious coping: Theory, research, practice

بخش چهارم، دین، مشاوره و درمان

۲۹۵	منابع فارسی
۲۹۵	روان‌درمانی و مشاوره با مسلمانان، رویکردی فرهنگ‌محور
۲۹۹	روان‌درمانی و معنویت
۳۰۲	منابع انگلیسی
۳۰۲	A spiritual strategy for counseling and psychotherapy
۳۰۵	Casebook for a Spiritual Strategy in Counseling and Psychotherapy
۳۱۰	Counseling and psychotherapy with religious persons: A rational emotive behavior therapy approach
۳۱۴	Counseling Muslims: Handbook of mental health issues and interventions
۳۱۷	Handbook of psychotherapy and religious diversity
۳۲۲	Handbook of Spirituality and Worldview in Clinical Practice

۳۲۴	Incorporating spirituality in Counseling and Psychotherapy: Theory and Technique
۳۲۷	Integrating spirituality and religion into counseling: A guide to competent practice
۳۲۹	 Object Relations Theory and Religion: Clinical Applications
۳۳۲	Religion and Spirituality in Psychotherapy: An Individual Psychology Perspective
۳۳۶	 Religion and the clinical practice of psychology
۳۴۱	 Religious and spiritual issues in counseling: applications across diverse populations
۳۴۳	Religious theories of personality and psychotherapy: East meets west
۳۴۶	 Spiritual Interventions in Child and Adolescent Psychotherapy
۳۴۸	 Spirituality in Counseling and Psychotherapy
۳۵۱	 Spiritually oriented interventions for counseling and psychotherapy
۳۵۵	 Spiritually oriented psychotherapy
۳۵۷	 The Psychology of Religion and Spirituality for Clinicians: Using Research in Your Practice
۳۶۲	 The Role of Religion in Marriage and Family Counseling

بخش پنجم: روان‌شناسی عرفان و تجربه دینی

۳۶۹	منابع انگلیسی
۳۶۹	Dimensions of mystical experiences: Empirical studies and psychological links
۳۷۱	 Handbook of religious experience
۳۷۵	 Mysticism: A variety of psychological perspectives

بخش ششم: زیست‌شناسی، دین‌دارگی و علوم شناختی دین

۳۸۱	Cognitive Science, Religion, and Theology: From Human Minds to Divine Minds
۳۸۲	 Current approaches in the cognitive science of religion
۳۸۵	 Minds and Gods: The Cognitive Foundations of Religion
۳۸۷	 Neuroscience, Psychology and religion
۳۸۹	The Biology of Religious Behavior: The Evolutionary Origins of Faith and Religion

- ۳۹۲ The naturalness of religious ideas: A cognitive theory of religion
- ۳۹۴ The Psychology of Religious Knowing
- Where God and science meet: How Brain and Evolutionary Studies Alter Our Understanding of
- ۳۹۶ Religion (3Vol.)

بخش هفتم: ارزیابی و سنجش دین‌داری

- ۴۰۵ منابع فارسی
- ۴۰۵ مبانی نظری مقیاس‌های دینی
- ۴۰۹ مبانی نظری و روش‌شناسی مقیاس‌های دین‌داری به انضمام پرسش‌نامه‌های دین‌داری
- ۴۱۱ معرفی مقیاس‌های دینی
- ۴۱۳ مقیاس سنجش دین‌داری: مبانی و ساختار آزمون جهت‌گیری مذهبی با تکیه بر اسلام
- ۴۱۴ منابع انگلیسی
- ۴۱۴ Measures of religiosity

مقدمه معاونت پژوهش

حقیقت اصیل ترین، جاودانه ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و عالمان صادق چه جانها که در راه آن نباخته، و جاهلان و باطل پرستان چه توطئه ها و ترفندها که بران محو و مسخ آن نساخته اند. چه تلخ واقعیتی است مظلومیت حقیقت، در چرخ سیرین حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل از بین رفتنی و نگویند. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سربلندی حق، وامدار کوشش های خالصانه و پایان ناپذیر حقیقت جوئیانی است که در عرصه نظریه عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته اند، و در این میان نقش و تاثیر ادیان و پیامبران الهی، و به ویژه اسلام و پیامبر اکرم و جانشینان برحق و گرامی او، برجسته تر است.

دانشمندان نام آور شیعه رسالت خطیر و بی نظیر خویش را بهره گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سده آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت پرستان حقیقت گریز دانسته و در این راه دیده ها سوده و جانها فرسوده اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت افزاری و نرم افزاری در عرصه های گوناگون برای سیطره بر جهان می کوشند، رسالت حقیقت خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به ویژه عالمان دین، بس عظیم تر و سخت دشوارتر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌کوشند تا با فعالیت‌های روزافزون، شان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی بازابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرزوبوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. بر این زمینه کمتر می‌توان ردپای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش درپیش است. از این رو، غزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازمان‌دهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها در محتمل‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمی است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی^{۱۰} در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس براساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار

محققان نیز کوشیده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو روان‌شناسی دین که با تلاش پژوهشگر ارجمند حجت‌الاسلام ابوالفضل ابراهیمی نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده توصیف کتاب‌های منتشرشده در حوزه روان‌شناسی دین جهت استفاده محققین و آشنایی با پژوهش‌های این حوزه است.

معاونت پژوهش از مؤلف محترم و حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر رحیم نارویی که با نظارت و ارائه نظرهای سودمندشان، بر اتقان و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند منان خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی *

مقدمه

«روان‌شناسی دین»^۱ به عنوان یکی از رشته‌های فرعی روان‌شناسی، امروزه جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است. تعاریف مختلفی از عنوان «روان‌شناسی دین» در میان اندیشمندان مطرح است، ولی می‌توان بیشتر آنها را به یک تعریف کوتاه بازگرداند: «مطالعه علمی دین از منظری روان‌شناختی». به عبارت دیگر، روان‌شناسی دین می‌کوشد اصول روان‌شناختی را که از بررسی رفتار به‌طور کلی به دست آمده‌اند، در مورد رفتار دینی به کار بندد تا بتواند آن را بررسی کند.

تاریخچه رسمی پیدایش روان‌شناسی دین تحت عنوانی مستقل، به اواخر قرن نوزدهم برمی‌گردد. البته پس از یک دوره اقبال روان‌شناسان به حوزه دین و ظهور روان‌شناسان مشهور در این عرصه، این رشته به دلایل گوناگونی رو به افول گذاشت. نگاهی به آثار منتشرشده در این رشته، نشان می‌دهد که در سال‌های نخست شکل‌گیری روان‌شناسی، یک‌سری کارهای مشتاقانه برای تبیین پدیده‌های دینی از منظر روان‌شناختی انجام شد، اما بعد از آن، توضیح پدیده‌های دینی از این منظرگاه، مدتی از رواج افتاد. این امر را می‌توان تا حدی ناشی از اثر محدودکننده رفتارگرایی بر بررسی‌های روان‌شناختی و همچنین فقدان بازخورد مثبت نهادهای دینی به این رشته دانست. با افول رفتاری‌نگری افراطی و نیز به دلیل درک ضرورت بهره‌برداری از روان‌شناسی دین در جهت تعمیق و گسترش دین‌داری، این رشته دوباره به عنوان یک

رشته علمی سر برآورد و در حال حاضر هر ساله کتاب‌های متعددی در این رشته منتشر می‌شود و مقالات زیادی نیز در مجلات بنام به چاپ می‌رسند؛ حتی انجمن روان‌شناسی آمریکا، بخش ۳۶ خود را به روان‌شناسی دین اختصاص داده است.

در کشور ما وضعیت روان‌شناسی دین متفاوت‌تر است. با توجه به ورود همراه با تأخیر روان‌شناسی به ایران می‌توان حدس زد که به تبع آن، روان‌شناسی دین هم از حرکت جهانی خود عقب‌تر باشد؛ اما آثار منتشر شده در این زمینه نشان می‌دهد که متأسفانه رشته روان‌شناسی دین تا اندازه زیادی در کشور ما فراموش شده و تنها در سال‌های اخیر حرکت‌های محدودی در این زمینه انجام شده است. دین در حالی است که با توجه به حضور حداکثری دین در جامعه ما و همچنین حاکمیت دین پس از انقلاب اسلامی، ضرورت بررسی علمی دین‌داری دوچندان است و پرداختن عالمانه به بررسی دین می‌تواند در تعمیق فرهنگ دینی به شیوه‌ای صحیح و پیشگیری از بسیاری از آسیب‌های دین‌داری اثرگذار باشد.

از این رو ضرورت دارد عالمان و اندیشمندان توجه بیشتری به این حوزه از دانش داشته باشند. این امر از سویی مستلزم نگاهی بین‌رشته‌ای، و از سویی دیگر توجه به موقعیت فعلی این رشته و عمده مسائل مطرح در آن است. هدف مجله حاضر، توصیف کتاب‌های علمی و معتبر در عرصه بررسی دین و دین‌داری با نگاه روان‌شناختی است که می‌تواند علاقه‌مندان به حوزه روان‌شناسی دین را با خطوط پژوهشی اصلی این حوزه آشنا کند و مرزهای کنونی دانش را در این رشته، برای آنها روشن سازد. برای این منظور، آثار مرتبط با روان‌شناسی دین در پایگاه‌های مختلف اطلاعاتی، از جمله کتابخانه‌های داخلی و خارجی، سایت‌های اینترنتی و همچنین فهرست منابع آثار مهم منتشر شده، بررسی جامعی شد.

در پایان، تذکر چند نکته ضروری است:

برخلاف آنچه ادعا می‌شود، نوشته‌های بسیاری از اندیشمندان غربی درباره دین و

دین‌داری، سوگیرانه است. لذا خاطرنشان می‌شود که توصیف و معرفی کتاب‌ها در این مجموعه، به معنای تأیید محتوا و دیدگاه نویسندگان آنها نیست و نقد و بررسی این مطالب نیازمند مجالی دیگر است.

با وجود تلاش فراوان برای معرفی حداکثری منابع اصلی رشته روان‌شناسی دین، ممکن است کتاب‌هایی از قلم افتاده یا شناسایی نشده باشند. امیدواریم این نقص با تذکر و مساعدت استادان و پژوهشگران، در چاپ‌های بعدی برطرف شود.

هدف این مجله، توصیف کتاب‌های منتشرشده در حوزه روان‌شناسی دین بود؛ ولی آثار متعددی که در حوزه روان‌شناسی دینی وجود داشت نیز بررسی، و اطلاعاتی درباره آنها عرضه شده است.

در این مجموعه سعی شده است در کنار توصیف مطالب کتاب‌ها، مؤلفان کتاب نیز به اختصار معرفی شوند. البته در صورتی که از یک نویسنده آثار مختلفی وجود داشته، فقط در یک اثر به معرفی او پرداخته شده است.

کتاب‌شناسی حاضر بر اساس کتاب‌های موجود در کتابخانه‌ها و پایگاه‌های اینترنتی صورت گرفته است که نام آنها در ادامه ذکر می‌شود:

کتابخانه ملی ایران؛

کتابخانه مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)؛

کتابخانه پژوهشگاه حوزه و دانشگاه قم؛

کتابخانه دانشگاه تربیت مدرس؛

کتابخانه دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران؛

کتابخانه دانشگاه امام صادق (ع)؛

کتابخانه دانشگاه قم؛

کتابخانه دانشگاه فردوسی مشهد - مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی؛

کتابخانه دانشگاه مفید - کتابخانه و مرکز اسناد؛

کتابخانه آستان قدس رضوی.

پایگاه‌های اینترنتی:

<https://books.google.com/>

<http://www.apa.org/index.aspx>

<http://scienceengineering.library.scilibgen.org/>

<http://psycnet.apa.org/books/>

<http://www.jstor.org/>

<http://www.bookfi.org/>

<http://www.amazon.com/books>

<https://www.questia.com/library>

<http://www.springer.com/>

لازم می‌دانم از همه کسانی که در گردآوری این اثر نقش ایفا کردند، به‌ویژه از حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر رحیم نارویی به نظارت کار را بسر عهده داشتند و با دقت نظرهای بجا و مناسب، موجب ارتقای کیفی اثر گردیدند، کمال تشکر را داشته باشم. همچنین از زحمات مدیر محترم کارگروه روان‌شناسی دین مؤسسه امام خمینی (ره) حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدرضا جهانگیرزاده قمی سرافراز می‌کنم. امیدوارم این اثر، مورد قبول استادان، پژوهشگران و دانشجویان و خوانندگان محترم قرار گیرد و این‌جانب را از نظرها و انتقادهای سازنده خود محروم نفرمایند.

ابوالفضل ابراهیمی

شهریور ۱۳۹۴